

Отже, повністю вигнати стрес з життя людини неможливо. Проте, застосування деяких технік допоможе усунути його окремі негативні наслідки. Частково подолати стрес допомагає здорове харчування, регулярні заняття спортом і релаксація в спокійній обстановці.

Література

1. Кижаяев-Смык Л. А. Психология стресса. – Москва: Наука, 1983. –370с.
2. Селье Г. Стресс без болезней. – СПб: ТОО Лейла, 1994 – 384 с.
3. Тригранян Р. А. Стресс и его значение для организма (отв. ред. навст. пре-дисл. О.Г. Газенко). – М.: Наука, 1988 – 176 с.

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД У ВИЩІЙ ОСВІТІ

Могильник А.І., Лелюк Я.О.

*Вищий державний навчальний заклад України
«Українська медична стоматологічна академія»*

Анотація: Статтю присвячено питанням гендерної диференціації освіти, головною специфікою якої є наділення біологічних відмінностей між чоловіками та жінками соціальним значенням з метою соціальної класифікації. Гендерний підхід в освіті сприяє формуванню гендерної рівності, подоланню негативних гендерних стереотипів, формуванню досвіду взаємодії між статями на егалітарних засадах, недопустимості протиставлення за статевою ознакою в сім'ї, школі, будь-яких суспільних інститутах, створенні рівних умов та можливостей для розвитку, самовдосконалення і самореалізації кожної особистості. Гендерна освіта не повинна виражатися в якихось конкретних навчальних програмах, вона має бути присутня в процесах навчання та виховання, завдяки використанню спеціальних технологій, що враховують специфіку жіночої та чоловічої психології та забезпечують збалансований гендерний компонент в освіті і є частиною ідеології вищої освіти.

Ключові слова: гендерна диференціація, гендерна рівність, гендерна ідентичність, гендерний підхід, освіта, стать.

Постановка проблеми. Проблема гендерної соціалізації включає в себе питання формування психологічної статі, психологічних статевих відмінностей та статево-рольової диференціації. Без її вирішення неможливо розробляти методи гендерного диференціального підходу в освіті. Гендерне навчання дозволяє регулювати навантаження в залежності від статі, щоб з одного боку, досягти високих результатів у навчанні, а з іншої – уникнути перевтоми. Врахувавши індивідуальні психофізіологічні та особистісні особливості можна отримати розвинуту особистість в інтелектуальному плані, з творчим та нестандартним мисленням, яка володіє необхідною кількістю базових знань, умінь та навичок, котра здатна та спрямована на саморозвиток та самоактуалізацію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання гендерного виховання у своїх працях розглядали: Васютинський В.О., Вихор С.Т. [1,2], Веселовська К.П., Говорун Т.В., Каган В.Ю., Кікінежді О.М. [3], Кравець В.П.[4], Колесова Д.В., Коломинський Я.Л., Кон І.С., Лактіонова Г.М., Макаренко С.А., Мелтсас М.Х., Мудрик А.В. [8], Палій А.А., Петрище І.П., Реан А.А., Репіна Т.А., Титаренко Т.М., Хрипкова А.Г., Шарган О.М., Штильова Л.В. [10], Юферова Т.І. та інші.

Аналіз наукової літератури дозволяє констатувати, що поняття «гендер» — це соціально-психологічна характеристика, що визначає сукупність властивостей, які відрізняють людей залежно від статі та значною мірою визначається особливостями культури, традицій, вихованням і соціальними очікуваннями.

Мета роботи: розглянути особливості гендерного підходу в освіті.

Стать, як категорія, складається з двох важливих компонентів: біологічної та соціальної статі. Статеві відмінності задаються генетично і в подальшому формуються в соціально-культурному середовищі. Сучасна педагогічна та психологічна наука і практика не завжди враховує стать, як важливу характеристику особистості. Разом з тим, психофізіологи вважають, що мозок чоловіків та жінок влаштований і працює по-різному. Відмінності у сприйманні, мисленні, емоційній сфері, основа яких лежить на рівні міжпівкульових взаємодій головного мозку. Ці відмінності виявляються в пізнавальних здібностях та пізнавальних процесах; сприйманні оточуючого світу; темпів, стратегії переробки і засвоєння інформації, в формуванні різних видів мислення; в організації уваги; в рівні активації емоцій в процесі навчання, в рівнях адаптивних можливостей організму та психіки; у відношенні до позитивної і негативної оцінки своєї роботи. Все вище перераховане впливає на якість, стиль навчання та емоційно-вольову сферу особистості.

У багатьох суспільствах жінок і чоловіків не тільки сприймають, але і оцінюють по-різному, обґрунтовуючи гендерними особливостями і різницею їх здібностей, відмінності розподілу влади між ними [9]. Статеві ролі пов'язані з очікуваннями щодо форм поведінки чоловіків і жінок, обумовлених їх біологічними відмінностями, а також розходженням функцій, пов'язаних з продовженням роду. Гендерні відмінності стосуються психологічних рис і поведінкових характеристик, формованих культурою на основі статевої відмінностей.

Розглядаючи відмінності в освітньому процесі, слід зазначити, що дівчата випереджають своїх однолітків у розвитку фонематичного слуху, умінні здійснювати прості математичні обчислення і орієнтуватися на площині. У адаптації до навчальної діяльності дівчата також характеризуються як більш успішні. Вони краще своїх однолітків розуміють пояснення викладача, вміють організувати власну діяльність на занятті, менш тривожні і характеризуються позитивним ставленням до навчання. Хлопці ні по одному з показників не випереджають ровесниць, за оцінками викладачів, за винятком незначних відмінностей у вмінні спілкуватися з однолітками і з викладачами, а також у рівні впевненості на занятті різниця в показниках дівчата і хлопців не виражена.

Навчання з урахуванням гендерних особливостей студентів, вимагає відбору такого змісту навчального матеріалу і застосування таких методів і форм навчання, які відповідали б різному типом функціональної асиметрії мозку у сприйнятті інформації дівчат і хлопців. При побудові процесу навчання на основі врахування ідей гендерного підходу слід керуватися тим, що при одних і тих же методах навчання, при одному і тому ж викладачі хлопці і дівчата приходять до знань і вмінь різними шляхами, використовуючи різні стратегії мислення. Так, наприклад, дівчата краще засвоюють інформацію, коли їм відомий алгоритм, коли інформація покладена в схему. Зазвичай, для них не складає труднощів запам'ятати правило або порядок операцій і потім застосовувати його в подібних типових ситуаціях [6].

Існують статеві відмінності і в процедурах збору інформації, в методах вирішення завдань. Хлопці для більш кращого розуміння інформації потребують наочності, їм потрібно прожити матеріал в дії, а не умоглядно. Їм потрібне навчання, засноване на цілісному підході, з опорою на конкретність, життєвість. Вони повинні зрозуміти принцип, сенс, а не вибудувати цей сенс з деталей. Дівчатам же зазвичай простіше зрозуміти схему, алгоритм. Вони краще орієнтуються в правилах, здатні розібрати ціле на частини [7].

Слід звернути увагу на те, що хлопцю не підходить традиційний прийом "повторення і закріплення" матеріалу. Його мозок не сприймає повторів і автоматично вимикається. Дівчата, навпаки, все прекрасно чують і в другій, і в третє. Вони слухняно повторюють, добре орієнтуються в настроях викладача. Виходячи з цього, логічно діяти за принципом: дівчатам повторювати, хлопців підбадьорювати. Але й підбадьорювати треба грамотно. Оскільки хлопці у всьому шукають, насамперед, сенс, то похвала, отримана за роботу, яка нецікава або здається безглуздою, на нього не подіє. А дівчині схвалення викладача важливо саме по собі. Вона за природою більш товариська, її набагато більше цікавить соціум. Вона набагато охочіше виконує роботу просто заради того, щоб заслужити похвалу. Дівчата можуть заучувати напам'ять текст, сенс якого їм неясний. Хлопцеві ж з його аналітичним складом розуму безглузде зубріння зазвичай буває не під силу.

Не менш значним напрямком реалізації гендерного підходу є орієнтація джерела інформації на конкретного студента. Наприклад, гендерний підхід дозволяє переорієнтувати провідне джерело інформації з сигнально-словесного на зорово-образний, або поєднує різні джерела інформації. Якщо традиційна сучасна система організації навчально-виховного процесу в якості ведучого інструменту використовує умовний сигнал – слово, що орієнтоване на лівопівкульевий спосіб навчання і більш доступно для дівчат, то гендерний підхід вказує на те, що переважання вербальних каналів навчання не відповідає біологічним закономірностям функціонування головного мозку, заснованим на міжпівкульевій синхронізації і передбачає розробку системних методів навчання [5].

Найбільш ефективно засвоєння нового матеріалу відбувається при активній взаємодії лівої і правої півкуль. Така взаємодія передбачає отримання інформації через різні канали сприйняття: візуальний – яскравість таблиці, різноманітність кольорів; слуховий – діалог з партнером в парі, промовляння вголос; кінестетичний, або тактильний – водіння пальцем по клітинам таблиці. При використанні подібних підручників і практичних посібників мимоволі включаються різні види пам'яті і мислення, що значно підвищує продуктивність роботи, скорочує час засвоєння матеріалу.

Таким чином, теоретичні дослідження та узагальнення досвіду гендерної освіти показали, що реалізація гендерного підходу до навчання сприяє підвищенню рівня знань і, відповідно, зростанню рівня успішності.

Проблема гендерної освіти та виховання, гендерної рівності та інші питання, пов'язані з гендерною політикою держави, для нашої країни є досить новими і вельми гострими. Можна виділити три основні гендерні проблеми сучасної освіти, це: 1) фемінізація освіти, 2) зміст освіти, 3) взаємодія викладачів зі студентами, заснована на гендерних стереотипах. Тому одним із суттєвих недоліків організації навчально-виховного процесу в сучасній освіті є переважання в практиці навчання традиційних форм і методів викладання без врахування гендерних особливостей студентів.

Навчання з урахуванням гендерних особливостей вимагає відбору такого змісту навчального матеріалу і застосування таких методів і форм навчання, які відповідали б різному типом функціональної асиметрії мозку у сприйнятті інформації дівчат і хлопців. При побудові процесу навчання на основі врахування ідей гендерного підходу слід керуватися тим, що при одних і тих же методах навчання, при одному і тому ж викладачі хлопці та дівчата приходять до знань і вмінь різними шляхами, використовуючи різні стратегії мислення.

Особливо важливо, що реалізація гендерного підходу до навчання вимагає зміни акцентів у діяльності викладача, вимагає оволодіння і використання ним спеціальних методик, що сприяють виявленню гендерних особливостей студентів.

Гендерна проблематика в освіті виникла не випадково, а внаслідок розуміння і прийняття гуманістичної парадигми в педагогіці, усвідомлення важливості збереження інтелектуального потенціалу суспільства і розуміння ролі особистісних аспектів у розвитку здібностей, посилення боротьби жінок за свої права. Тому, безперечно, що досліджуватися вона повинна як багатоаспектна, комплексна проблема силами не тільки фахівців в галузі педагогіки, а й філософії, соціології, психології.

Висновки. Розглянувши основні поняття та принципи гендерного підходу до навчання можна констатувати, що гендерна диференціація в освіті спрямована на підвищення ефективності засвоєння, усвідомлення та в подальшому використанні інформації у практичній діяльності чоловіків і жінок.

Література

1. Вихор С. Т. Виховання школярів різної статі та гендерний підхід у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи / С. Т. Вихор // Педагогічний пошук. Наук.-метод. вісник управ. освіти і науки Волинської ОДА та Волинського ІППО. – 2005. – № 1 (45). – С. 6 – 9.
2. Вихор С. Т. Гендерне виховання: паралелі кризь століття / С. Т. Вихор // Наука і сучасність. Наука і сучасність: Зб. наук. пр. НПУ ім. М. П. Драгоманова. – К.: Логос, 2003. – Том XLI. – С. 82 – 90.
3. Говорун Т. В., Кікінежді О. М. Гендерна ідеологія у навчально-виховному процесі / Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді // Освіта і управління. – 2003. – Т. 6. – № 4. – С. 56 – 68.
4. Кравець В. П. Гендерна педагогіка. Навчальний посібник / В. П. Кравець. – Тернопіль: Джура, 2003. – 406 с.
5. Каган Е. В. Психогенные формы школьной дезадаптации / Е. В. Каган // Вопросы психологии. – 1984. – № 4. – С. 89-95.
6. Єремєєва В. Д. Разом важко. А окремо? / В. Д. Єремєєва // На шляхах до нової школи. На боці підлітка. – 2003. – № 1. – С. 45-47.
7. Евланова В. Обучение: совместное или раздельное / В. Евланова // Медицинская газета. – 2006. – № 26. – С. 23-24.
8. Мудрик А. В. Социальная педагогика: Учеб для студ. пед. вузов / Под ред. В. А. Сластенина. — М.: Изд. Центр «Академия», 1999. – 184 с.
9. Черкалина А. А. Гендерная психология: Учебное пособие / А. А. Черкалина. – Москва: «Ось-89», 2006. – 256 с.
10. Штылева Л. В. Почему учителю XXI века необходимо знать про «гендер» и обладать гендерным измерением в работе с детьми? // Внедрение гендерных курсов в систему среднего образования: Методическое пособие. – Иваново, 2000. – 165 с.